

janez matelič »sakvari«

bogdan čiplić

dve važne fundacije

I — VELIKI DOBROTVOR UČONE JUNOSTI SERPSKE

Rodio se u Veliki Bečkerek, i umro ovde pedeset šeste i osme stotine, poživio godišta sedamdeset četir, i šaranjen i pogreben na groblje bečkerečko u Tomaševačkom sokaku.

Bio je to jedan zdravo prosvetljen čelovjek, a usto i zjelo pošten, vredan i štedljiv, milostiva serca — rado je dobra dela činio, kome god je mogo.

I siromašne đake s novci i s ruvom pomago, čerez čega je — čerez njegovi vrlina mlogi — uvažnije veliko u Veliki Bečkerek steko; po zanimanju je bio trgovac od špecerajске branže — kao trgovac pak pomago je mlade trgovce kojino su ko početnici kuburili.

Koliko je dobra serca bio, narod je to po otim vidio što je imo slugu vernu

koji ga je puni pola veka odano služio.

Sve ovako pišedu o njemu Matica Serbska u Novim Sadu — već kao u njenoj spomenici.

Al desetoga januara, po starim kalendaru, one godine kad je Nestor Dimitrijevič zanemogo, u boleznj teškoj, iz samrtne postelje.

pozove Nestor nataroša gradskog velikog te u prisustvu punovažna svedoka

(obadvojica su u crkvu duplire držali)

a jedan je od nji i cerkovni tutor bio,

i to ne onaj što drugi tas nosi za milodare, već baš tutor prvi što sveče u crkvu prodaje

i sve novce cerkovne opštine kući drži pod krevet u saćuricu); i tako se ondak svi oni sa Nestorom Dimitrijevičem prekrstidu,

(i milostivi gospodar nataroš veliki gradski, počim je i on Srblijin bio, i Petar Jovanović se s imenom zvao, i pravoslavan, već ko što ste mogli i misliti)

te tako ondak Nestor prid njegovo blagoupokojenje, (počim je sutri dan Gospod izvolo da ga pozove prid njega),

u pero izreko notarijusovo njegovu poslednju želju, ili ti oporuku, već testament, kasti, zaveštanije,

da se Nestorovo pokretno i nepokretno imuce adičari, stvari i druge vešti u kuću i na dvorište,

sve unovči u novce koji su u tečaju u državu,

postignuta svota da se sa hartijama od vrednosti sojuzi, a sve to sas novcima gotovima — šest i po iljada forinti šajna — prida na rukovanje upravi Srpski narodni fondova u Sremski Karlovci,

koja će uprava utemeljiti imati ondak

Zavedenije Nestora Dimatrijeviča, tergovca iz Velikog Bečkereka, a kojeg zavedenija opredelenije imaće biti:

vospotanije junosti serpske učone velikobečkerečke,

i koje ni pod kakvom izlikom i vidom

sas drugim ma kojim zaveštanijem spajati se ne može.

I tako su đakovi Male gimnazije bečkerečke

štipendiju imali godišnju od sto pedeset srebra,

ko i študenti filozofije, kasti, i indžilirstva dvesta,

a za juriste i više soldačke škole po dvesta pedeset —

lako se može izjesapiti koliko je to Nestor Srpstvu dao:

glavnica je sto pedeset iljada kapitala imala.

Al Nestor se na smernom času njegovom i Matice Serpske setio,

te joj legat u pola iljade srebra napisa u zaveštanije.

II — VELIKI DOBROTVOR SIROVINJE SVEOBŠĆE

Sedamdeset četvrtne godine prošloga veka

bečkerečka služavka Jelisaveta Kožik,

koja se u Veliki Bečkerek doselila ovamo iz Orave u Slovačkoj,

ostavila je posle njene smrti sirotinskom fondu

slovačke crkvene opštine augsburške veroispovesti

svu njenu ušteđevinu u iznosu od osam stotina zlatni forinti

Kada je to na službu božju uoči dana njene sarane

vernima ove crkve saopštio njim paroh,

on je istako ovu cifru kao dokaz velike darežljivsti.

Kada je taj isti sveštenik došo sutradan pred mrtvačnicu varošku

da bi saranio upokojenu Jelisavetu po obredima njene crkve,

Jelisavetu je ispraćalo sve što je bilo puka sirotinjskog u Bečkerek,

svi bečkerečki prosijaci, i božjaci, i slepci, i bogaljji, i sakati —

pored mnogo bečkerečki sluškinja, svi brez razlike na narodnost i

veru.

Kad je sveštenik posle zaupokojene molitve pošo sa groblja,

na izlazu, na grobljanskoj kapiji, dočeko ga je sav onaj svet

fukarski,

i svaki od nji držao je ispruženu otvorenu šaku prema svešteniku,

tako da je on, počim su svi čutali i netremice gledali u njega,

dobio ko neki stra, uplašio se, te i nehotice viknu jako na nji:

Šta to treba da znači?

Jedan otresit slepac-prosijak istupi tada malo napred i reče:

Nami je poznato, gospodine, da je pokojna Jelisaveta

za bečkerečku sirotinju ostavila osam stotina forinti zlatni.

Mi smo izbrojali kolkko nas ovde ima — četiri stotine, pa — prema

tome —

svakom na glavu po dva dukata.

Sveštenik pribra svu duhovnu snagu njegovu, priizva Boga u pomoć,

i reče: Bog s vama, ljudi. To je istina da je ona toliko ostavila,

ali, ljudi Božji, nisu ti novci kod mene! — povika sveštenik bled

kao krpa.

Novci su u našem crkvenom fondu, razumete li! — sve više je viko

sveštenik,

i sve više se tresu u celom telu njegovom.

No, pa, mi ćemo vas ondak polagacko otpratiti do fonda! — reče

otresito

otresiti prosjak — slepac (pangaloz!) jako pomirljivo. I: Za mnomo,

ljudi!

povika i manu rukom svima. Sveštenik je bio pametan čovek,

iako je

u celom telu drkto, znao je da mu samo ladnokrvnost može pomoći,

te pristade da poče napred, a pangalozija za njim. Prosijaci su

veselo čavrljali zadovoljni što su se tako lako nagodili sa go-

spodinom,

sve su skakutali za njim — koliko i kako je koji umo i mogo.

Ali najjednom im pred očima nestade sveštenika —

kao da je u zemlju propo. Uzbudili se prosijaci.

Oni nisu znali da se to desilo namerno tačno pred zvanijem

bečkerečke policije, kojuda je povo prosjake mudri sveštenik —

te kad je došo do velike kapije pred kojom je stražarčio dežurni

policaj.

sveštenik načini samo korak u stranu i šmugnu uz stepenice upra-

ve policije.

Narod prosjaka stade i opkoli mesto di je nesto sveštenik; osvrta-

li se,

češkali se, vajkali se, brinuli se, nagađali šta se s njim desilo,

kad iz policije iziđoše tri policaja dostojansvena,

svaki sa po jednom žilom volovskom u rukama — već: bikačom,

kasti —

i sa levorverima nad desnim guzom, o opasaču, ikako već gibira,

i stadoše odmereno, bez žurbe, da šibaju prosjake, gde koga do-

vate,

te se prosjaci razbežaše kud-koji; žene su vrištale, a slepci padali

preko sakati i njini štaka i štapova. Sveštenik je dobio pratnju

od dva elegantna policaja do njegovog stana. al i to je bilo

suvišno.

Fond nije kesa s dukati. Novci svakoga fonda su u banki.

Ne fali ništa što je za to zaveštala sluškinja sirotinji:

novci su u fondu, fond je u banki.